

Etika a filozofie ve 20. století

Utilitarismus (19. st)

- vychází z požadavku dosažení a udržení maximální míry štěstí pro co největší počet živých bytostí.
- Představitelé:
 - Jeremy Bentham
 - John Stuart Mill

Základní směry:

- Scientismus => logický pozitivismus =>
- STRUKTURALISMUS
- FILOZOFIE JAZYKA = lingvistická filozofie
- *Představitelé:*
B. Russell,
L. Wittgenstein, R. Carnap,
W. V. O. Quine, R. Rorty,
R. de Saussure, M. Foucault

- Antiscientismus => kritika pozitivismu =>
- FENOMENOLOGIE a
- EXISTENCIONALISMUS
- *Představitelé:*
E. Husserl, M. Heidegger,
A. Camus, H. G. Gadamer,
J. P. Sartre, K. Jaspers, G. Marcel,
M. Buber,
M. Scheler, A. Gehlen a H. Plessner,
J. Patočka, atd.

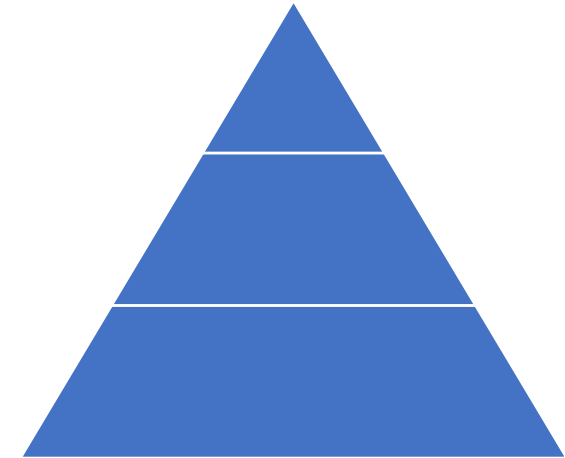
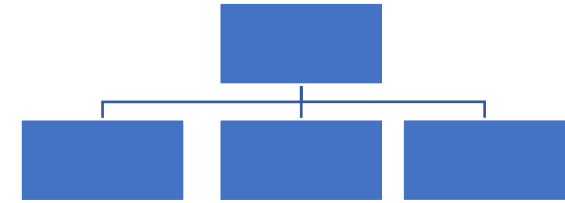
Strukturalismus

- Co je to struktura a kde všude ji můžeme najít?

Co je to struktura?

- Souhrn vztahů, které existují mezi částmi uspořádaného celku.
- Systém, jehož složky jsou vnitřně logicky spojené.
- Systém, v němž změna jedné složky znamená všechny ostatní i systém jako celek;
 - Odlišnost od agregátu- kumulace nezávislých prvků.
- Struktury nejsou viditelné, ale jsou znázornitelné pomocí schémat a diagramů.

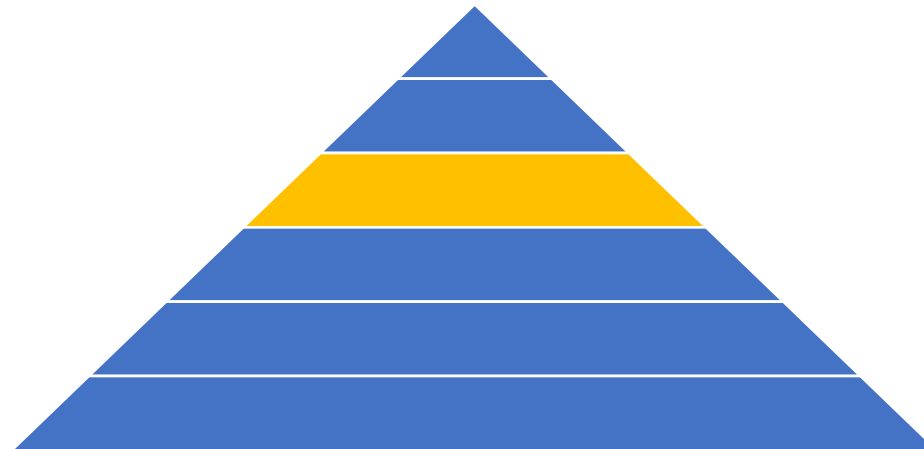
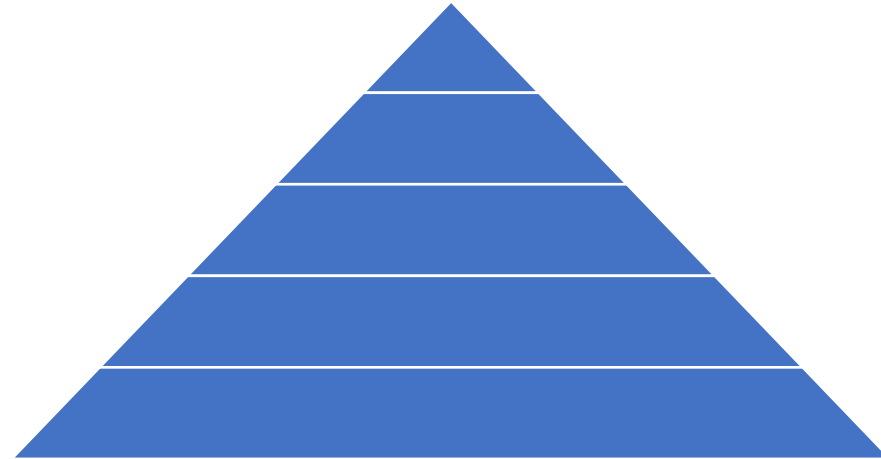

Vazba na skutečnost

- Význam slov je dán jejich místem ve struktuře jazyka;
- Význam věci je dán jejím místem ve struktuře skutečnosti;
- Odhalováním struktury jazyka lze odhalit struktury myšlení.

Strukturalistická metoda

- Nelze zkoumat individuální věci, fakta (typické pro pozitivismus), ale pouze jejich
 - místo v rámci celé struktury (systému)
 - vztahy a vazby jedné věci k druhé v rámci celé struktury.

Co je analytická filosofie?

- J. Peregrin: Obratem k jazyku obvykle rozumíme přijetí názoru, že to, co nás může dovést k řešení tradičních filosofických problémů (případně k poznání, že to ve skutečnosti problémy nejsou), je analýza jazyka, kterým hovoříme a ve kterém jsou tyto problémy formulovány.
- https://www.youtube.com/watch?v=g845ajTz_Qo

Obrat k jazyku

- vychází z přesvědčení, že podstatná část tradičních filosofických problémů vzniká jedině proto, že nechápeme, jak náš jazyk skutečně funguje; případně v důsledku toho, že tento jazyk nefunguje tak, jak by měl.

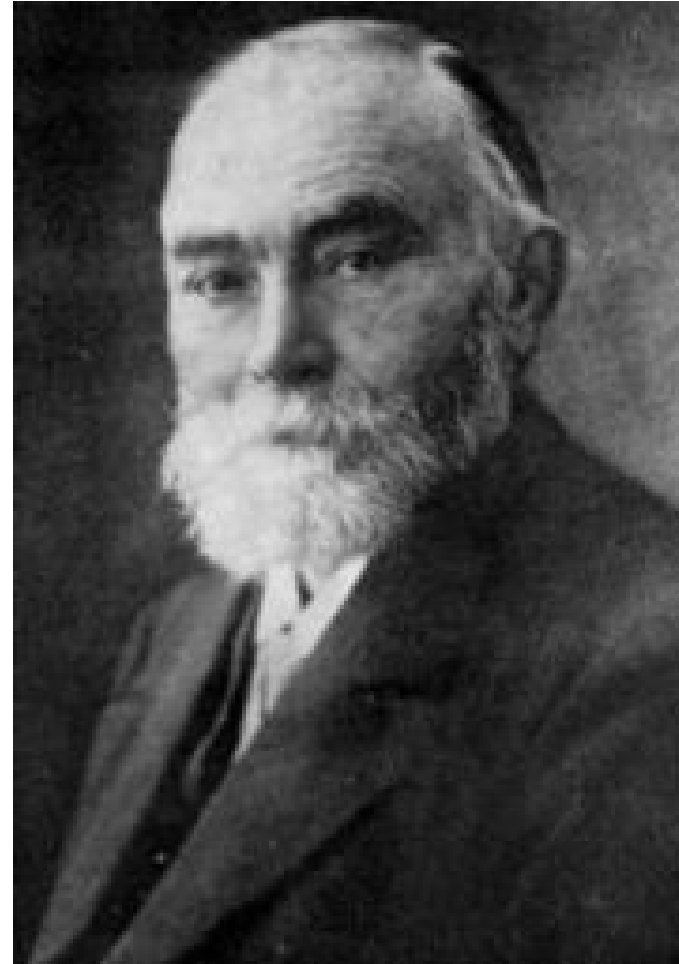
Příklad:

- Co je X?
- Nahrazujeme otázkou: Jaký je význam výrazu „X“?
- Nebo pragmaticky: Jak používáme výraz „X“?

-
- Co je to hmota? Jaký je význam slova „hmota“? Jak používáme slovo „hmota“?

Gottlob Frege

- Chtěl „zlomit moc slova nad lidským duchem.“
- Je zakladatelem moderní logiky.
- Je otcem pojmového písma – symboliky v logice.

Bertrand Russell

- Dědic Frega
- Logická analýza jazyka
- Svou filosofii označuje za logický atomismus.

1950 získal Nobelovu cenu za literaturu.

(1872 – 1970)

Vídeňský kroužek

- Heslo doby: „Vědecký světový názor nezná neřešitelné záhady.“
- **RUDOLF CARNAP**
- Logická výstavba světa pomocí analýzy jazyka
- Podstatou filosofie je její kritická metoda!

(1889 – 1970)

**„Vědecký světový názor nezná
neřešitelné záhady.“**

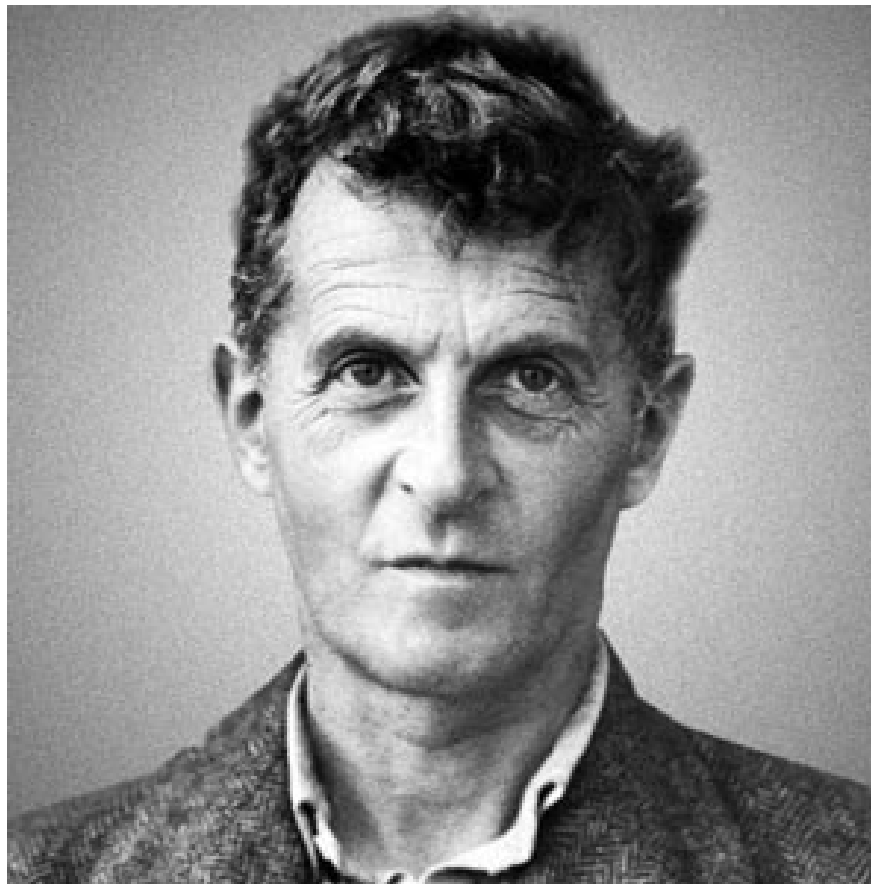
**Filosofické otázky bude možné vyřešit vědecky, a sice
pomocí logické analýzy jazyka!**

**Neřešitelné otázky jsou rozpustitelné v jazyce, podlehnou
destrukci – pomocí vyčištění jazyka od nepravdivých či
nadbytečných pojmů.**

**Smysluplnost výroku závisí na tom, zda je možné ho
verifikovat, či-li určit jeho pravdivostní hodnotu; a to na
základě empirického pozorování.**

Ludwig Wittgenstein

- Nezodpověditelné otázky jsou nepoložitelné!
- *Traktát logicko-filosofický*
- *Logická zkoumání*
- Pohřbení atomismu a zrod teorie „jazykových her“.
- Zrod II. kola obratu k jazyku, aneb: „jak děláme věci slovy“.
- Filosofie běžného jazyka

(1889 – 1951)

Willard van Orman Quine

Americký filosof, kritik metafyziky: fakt, že je nějaká výpověď smysluplná, neznamená, že věc jí označená existuje.

Je proti teorii, že slova fungují jako nálepky na věcech, důležitá je situace promluvy, významy slov nejsou předem dány, plynou ze situací.

(1908-2000)

Willard van Orman Quine

- Zkřížení analytické filosofie s pragmatismem
- Holistické pojetí jazyka => DOGMATA EMPIRISMU (UKÁZKA S. 53)
- Jazyk a jeho korespondence s realitou.
- Struktura jazyka
- **RADIKÁLNÍ PŘEKŁAD: „Gavagai!“**

Inspirace pro post-analytické filosofy:
Donalda Davidsona a Richarda Rortyho
– na troskách logického atomismu ...

(1908–2000)

Donald Davidson (1917-2003)

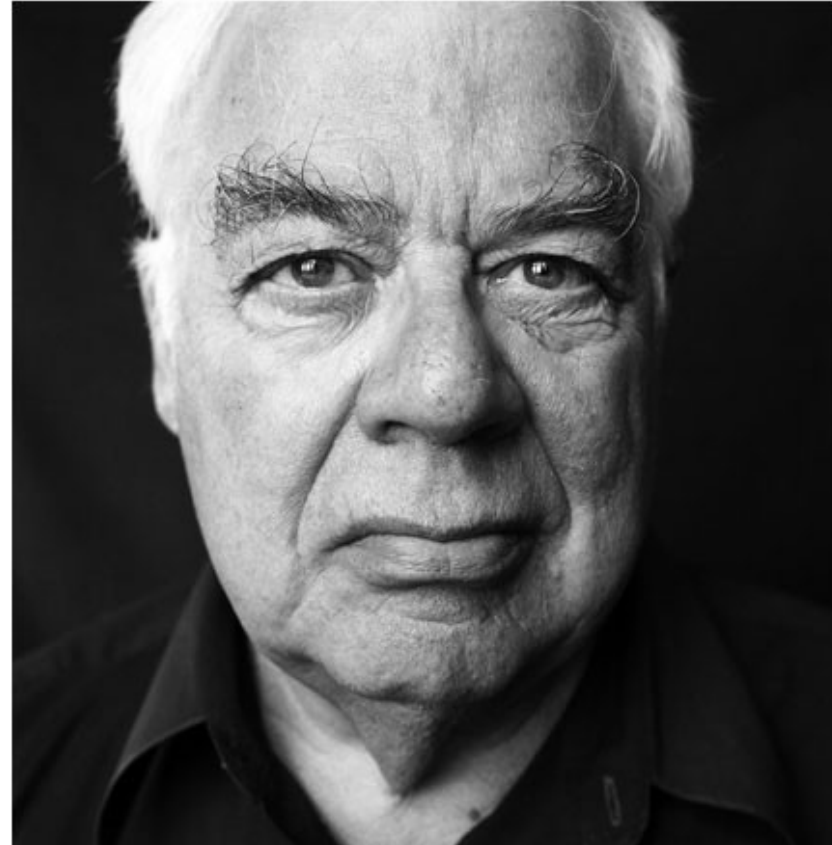
Rozvíjí myšlenky Quina, účastník promluvy vyjadřuje výrokem nějaké své přesvědčení, z kterého vychází řečový akt.

Při interpretaci tedy nemusíme vycházet jen z konkrétní situace, ale také z důvodu promluvy.

Richard Rorty

- Americký filosof, propojuje filosofii jazyka s pragmatismem, holismem, literární kritikou.
- Uvedl se Úvodem ke sborníku: Obrat k jazyku.
- Řazený k fil. relativismu: post-analytický f., anti-esencialista.
- Soustředil se na hledání paralel mezi evropskou fil. tradicí (M. Heidegger, J. Derrida) a angloamerickou f. (J. Dewey, W. James, Ch. S. Peirce).

Richard Rorty 1931-2007

- Svou variantu neopragmatismu nazývá **ironismus**: podle ironika člověk disponuje mezním definičním slovníkem, který tvoří soubor užívaných slov, jimiž ospravedlňuje své činy, přesvědčení a život. Mezním se stává v okamžiku zpochybnění zvnějšku. Neexistuje univerzální slovník. Ironik usiluje spíše o minimalizaci utrpení, dělení moci a co největší rozšíření solidarity, nežli o pravdu s P!
- Teorie poznání: ne-reprezentace skutečnosti v naší mysli.
- Dílo: Nahodilost, Ironie, Solidarita; Filosofie a Zrcadlo přírody, The Linguistic Turn (1967)

Analytická etika

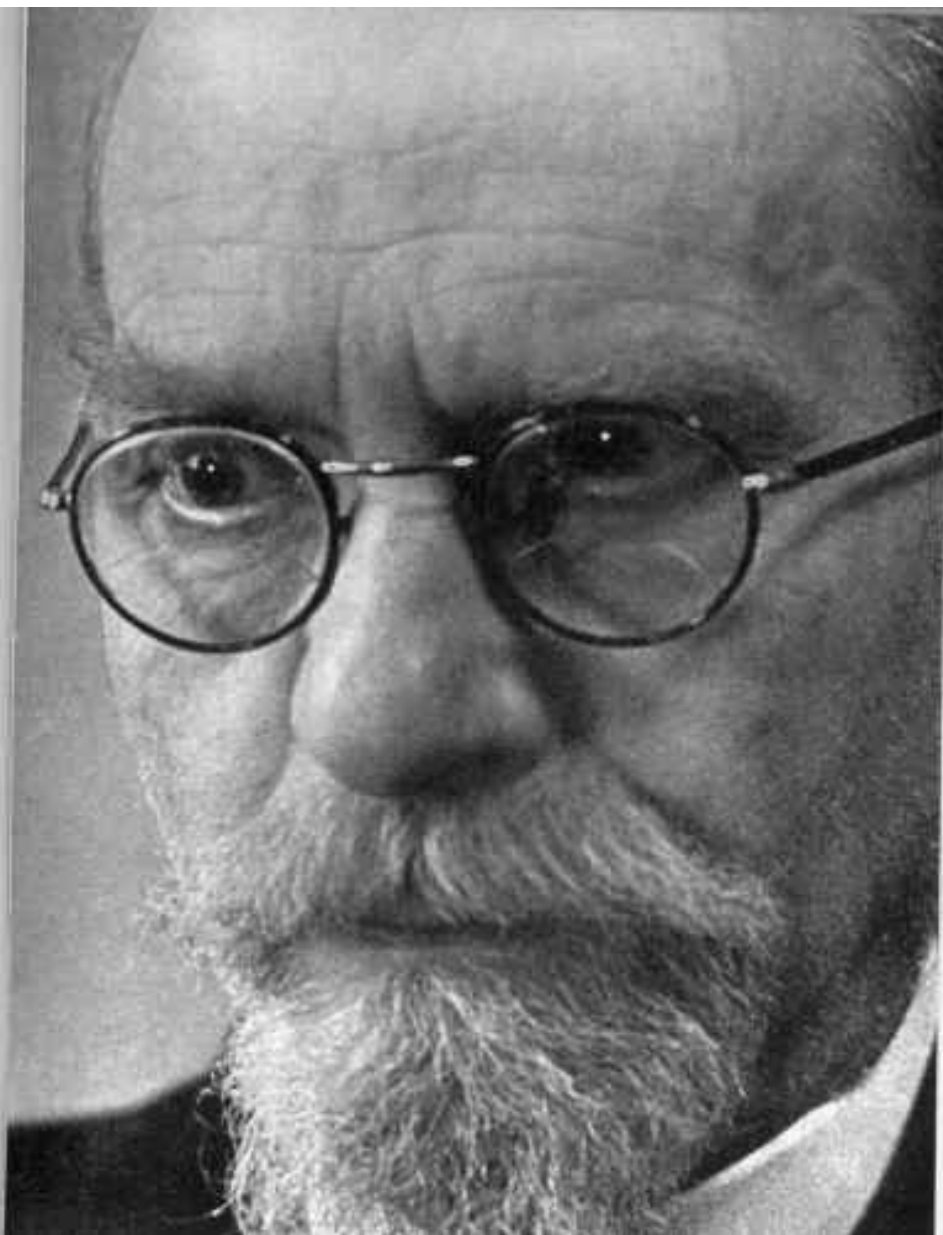

Alfred Julse Ayer: Mravní pojmy jsou jen okamžitým výrazem mých emocí. **Prosím** pozorně poslouchejte následující výklad:

Řídí-li se druzí alternativními pravidly, nemůžeme je za toto jednání vůbec kritizovat?

FENOMENOLOGIE

E. Husserl 1859 -1938

-byl německý filosof moravského původu působící převážně v Německu, zakladatel moderní fenomenologie.

Jedním z hlavních témat Husserlova myšlení byl problém poznání, kde Husserl navázal na I. Kanta. Poznání je sice vázáno na psychologické procesy, není s nimi však totožné. Z empirických psychologických vět nelze nikdy odvodit obecné tvrzení, neboť mohou být kdykoli vyvráceny, falzifikovány. Logika, matematika a filosofie jsou podle Husserla „ideální vědy“, jejichž zákony vyjadřují absolutně nutné pravdy a priori. Fenomenologie jakožto „bytostný názor daného“ čili fenoménů se má stát spolehlivým základem všech věd.

Martin Heidegger (1889-1976)

-byl jedním z největších filosofů
20. století, dodnes jeden
z nejvlivnějších a
nejdiskutovanějších filosofů

-nejdůležitější díla:

Bytí a čas

Co je metafyzika?

Identita a difference

Martin Heidegger

- Kritika tradiční metafyziky – zapomenutost na bytí...
- Dasein – místo našeho pobytu na tomto světě
- Směrování našeho bytí
- Podléháme konečnosti – strach o své bytí je nám přirozený
- Časovost je klíčovou vlastností existence
- „Bytí a čas“

FENOMENOLOGIE

Prof. Miroslav Petříček, Dr., (* [1951](#)) je český [filosof](#), žák [Jana Patočky](#). Působí jako vysokoškolský profesor na [Filosofické fakultě University Karlovy](#). Zaměřuje se na filosofii umění, přesahy mezi filosofií, filmem, literaturou a uměním a současnou ([postmoderní](#)) francouzskou filosofií. Vydal několik publikací a do češtiny přeložil např. dílo *Viditelné a neviditelné* [Maurice Merleau-Pontyho](#).

<https://www.youtube.com/watch?v=gnA1ruwScvE>

Metoda fenomenologie

Husserl charakterizoval fenomenologii jako

„novou popisnou metodu a z ní vzešlou apriorní vědu, jež se má stát hlavním nástrojem pro přísně vědeckou filosofii. Její důsledné uplatnění by mělo umožnit metodickou reformu všech věd“.

- Problém pozitivismu – fakt
- Fenomenologie nechává věci, ať se samy jeví
- Jak ALE odhalit povahu samotné reality???

Metoda

- Pomocí: fenomenologické redukce
- Zbavením se předsudků – „vyzávorkováním“
- Zřeknutím se úsudku – „epoché“
- Získání vjemu samotného „fenoménu“
- Z jevu vzniká „korelát“ naší zkušenosti s jevem, naše představa jevu
- S korelátem lze „variovat“ a tak v naší představě vzniká „eidetický invariant“ tedy EIDOS věci. Eidos je to co věci přísluší z její podstaty.

Nový obraz světa se rodil i na Hané

Edmund Husserl a Ludwig Wittgenstein. Životní osudy dvou velkých myslitelů 20. století a jejich vazby na moravské prostředí. Scénář a režie T. Mojžíš

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1184484936-novy-obraz-sveta-se-rodil-i-na-hane/>

- Dokument vypráví o spletitých i dramatických osudech dvou velkých myslitelů 20. století, pro jejichž život i nazírání světa byl podstatný vztah k moravskému prostředí – Prostějovu a Olomouci. Edmund Husserl založil fenomenologii, filozofický proud, který dodnes ovlivňuje současnou světovou filozofii. Na jeho práci přímo navazovali takoví myslitelé jako Martin Heidegger, Jan Patočka nebo Jean-Paul Sartre. Ludwig Wittgenstein, zakladatel druhého základního filosofického proudu dvacátého století, analytické filosofie, je autorem známého výroku: „O čem nelze hovořit, o tom je třeba mlčet.“ Oba dva svým dílem vytvářeli nový obraz našeho světa..

EXISTENCIALISM

Prof. Miroslav Petříček, Dr.,

[https://www.youtube.com/
watch?v=I0ILGf416OE](https://www.youtube.com/watch?v=I0ILGf416OE)

Představitelé

Hlavní myslitelé:

- **Jean Paul Sartre (1905 – 1981)**
- **Albert Camus (1913 – 1960)**
- **Karl Jaspers (1883 – 1969)**

Předchůdci:

- Martin Buber (1878 – 1965)
- Gabriel Marcel (1889 – 1973)
- Martin Heidegger (1889 – 1976)

Dobový kontext

Jean Paul Sartre (1905 – 1981)

- Dílo:

Nevolnost (1938)

Zed' (1939)

Mouchy (1943)

Bytí a nicota (1943)

Kritika dialektického rozumu (1960)

Důležité pojmy:

svoboda

existence

Výroky

- „I kdyby Bůh existoval, nic by se tím nezměnilo.“
- „Není již apriorního dobra ... nikde není napsáno, že dobro existuje, že je nutno být počestným, že se nesmí lhát, protože jsme právě tam, kde jsou jen lidé.“
- „Člověk je odsouzen ke svobodě.“
- „Existence předchází esenci.“
- „Nic nemůže být dobré pro nás, není-li to dobré pro všechny.“

Albert Camus (1913 – 1960)

- 1957 získal Nobelovu cenu za literaturu
- Dílo:

Cizinec (1942)
Mýtus o Sisyfovi (1943)
Caligula (1945)
Mor (1947)
Člověk revoltující (1951)

- Důležité pojmy:

absurdita
vzpoura
strach ze samoty
sebevražda

Existuje pouze jediný případ čistého zoufalství. A to zoufalství
člověka odsouzeného na smrt.

Cizinec

MLUVENÉ SLOVO Camus, Albert Cizinec DETEKTIVKA

Poslechněte si tento román.

- ❖ Existencialismus vychází z pocitu úzkosti. Z poznání, že život je absurdní a nepředvídatelný.
- ❖ Veškeré mravní zákony se ukazují životu jako nedostačující.
- ❖ Člověk se tak stává tvůrcem zákonů, tvůrcem své vlastní existence. Je tak odsouzen ke svobodě.
- ❖ Svobodu má realizovat ve prospěch lidskosti.

Co je člověk? Kdo jsem?

- Takto kladené metafyzické otázky jsou považovány postmoderními autory za překonané, rozpuštěné v aplikovaných vědách o člověku.
- Nemá smysl se na půdě filozofie či obecné antropologie k podstatě člověka vracet.
- Co člověku dává jeho zvláštní postavení v přírodě či kosmu?
- Je člověk odlišný od zbytku živých bytostí?

Antropologie pojímaná jako filosofická disciplína má za předmět svého zájmu člověka jakožto celek, člověka v celosti jeho bytí. Za náplň této filosofické disciplíny bud' můžeme považovat „pouze“ práce **M. Schelera**, **H. Plessnera** a **A. Gehlena**, nebo každé filosofické vymezení člověka v průběhu celé historie myšlení.

I. Kant:

Co mohu vědět?

V co smím doufat?

Co mám dělat?

Co je člověk?

- Základní otázku filosofické antropologie: „*Co je člověk?*“ nastolil **I. Kant** v jednom ze svých posledních spisů – *Logice*. Chápal ji, jako zaštiťující otázku třech předchozích – *Co můžeme vědět? Co máme dělat? V co smíme věřit?* – a tím pádem i celé filosofie.

- Snad nejlépe vystihuje specifičnost člověka jeho bipolarita, vyjádřená pojmem „animal rationale“. Jde o jednotu tělesného a duševního bytí.
- Člověk je bytostí, která v sobě nese tyto dimenze: biologickou, psychickou, sociální a duchovní.
- Člověk je integrálním – bio-psycho-sociálním celkem.

Člověk je bytostí, která se dokáže sama po sobě ptát, sebe reflektovat, je tázající se bytostí.

Člověk se prokazatelně zabývá sám sebou.

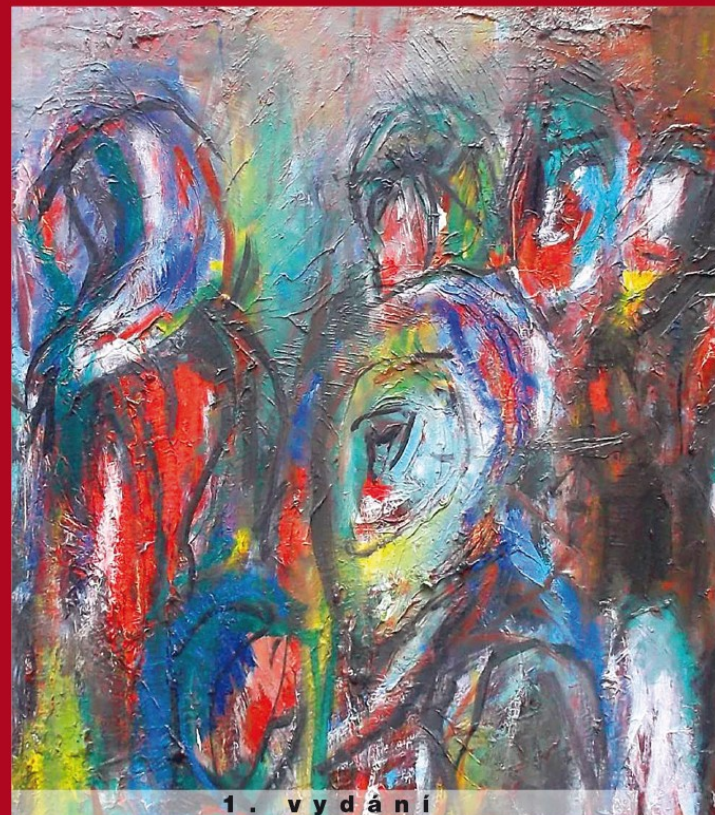
Sám sebe člověk vychovává, překonává a zdokonaluje.

Je tvorem, který dokáže být sám se sebou nespokojen, nést pocit povinnosti a odpovědnosti.

Kapitola: **Filozofická antropologie**

Martina Cichá

a kolektiv

INTEGRÁLNÍ ANTROPOLOGIE

Hans Jonas a jeho „Princip odpovědnosti“

- „Měli bychom jednat tak, aby důsledky naší činnosti byly slučitelné s existencí budoucích pokolení, tedy s nárokem lidstva přežít po neomezeně dlouhou dobu.“

John Rawls (1921-2002)

- Významný představitel soudové etiky. V roce 1971 vydal knihu Teorie spravedlnosti, v níž objasnil své etické postuláty.
- Podmínky spravedlnosti?

- rovnost šancí

- výhoda diferencí (solidarita)

Každý člověk má disponovat maximálním množstvím svobod, které jsou stejné pro všechny.

Zdroje

- HLAVINKA, Pavel: *Dobro a ctnost pohledem etických a náboženských koncepcí*, Triton 2014.
- PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea: Filozofická antropologie, In. CICHÁ, Martina: *Integrovaná antropologie*, Triton 2014.
- BLECHA, Ivan: *Filosofie*, Olomouc 2004.
- PEREGRIN, Jaroslav: *Filosofie pro normální lidi*. Dokořán 2008.

Děkuji vám za pozornost.